

تعاون، سال بیستم، شماره ۲۰۲ و ۲۰۳، اردیبهشت و خرداد ۱۳۸۸

بررسی عوامل مؤثر بر موفقیت کارآفرینان بخش کشاورزی و راهکارهای حمایت از آنها

مطالعه موردی استان زنجان

دکتر جعفر یعقوبی^۱، جواد قاسمی^۲

چکیده

با توجه به اهمیت و جایگاه کارآفرینی، توسعه فرهنگ کارآفرینی و حمایت از کارآفرینان در همه بخشها از جمله کشاورزی ضروری است. هدف این مقاله بررسی عوامل مؤثر بر موفقیت کارآفرینان بخش کشاورزی استان زنجان و ارائه راهکارهایی برای حمایت از آنهاست. این تحقیق از نوع کاربردی بوده و به روش پیمایشی انجام گرفته است. جامعه آماری کلیه کارآفرینان بخش کشاورزی استان زنجان ($n=94$) را در بر گرفته که از طریق شاخصهایی انتخاب شدند. ابزار جمع آوری اطلاعات پرسشنامه بوده که پس از تأیید روایی و پایایی آن به کار گرفته شد. تجزیه و تحلیل اطلاعات به دست آمده از طریق نرم افزار SPSS/14 انجام گرفت.

نتایج به دست آمده نشان می دهد بیش از ۸۱ درصد کارآفرینان مورد مطالعه سرپرست خانوارند و اعتماد به نفس، نوآوری، شناسایی فرصتها و داشتن دانش و اطلاعات مهمترین

e-mail: yaghobi@znu.ac.ir

۱. استادیار دانشگاه زنجان

۲. کارشناس ارشد ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه تهران

عوامل موفقیت کارآفرینان به شمار می آیند. میزان شناخت پاسخگویان از تعاون (که یکی از راهکارهای حمایت از کارآفرینان است) در حد پایین تر از متوسط قرار دارد. همچنین مهمترین موانع کارآفرینی و اشتغال، تشریفات زائد و فساد اداری است. سرانجام جلوگیری از قانون شکنی، رانت خواری و مشارکت دادن کارآفرینان در فرایندهای اقتصادی مهمترین راهکارهای حمایت از کارآفرینان بخش کشاورزی استان شناخته شدند.

کلید واژه‌ها:

کارآفرینی، تعاون، کشاورزی، اشتغال

مقدمه

اهمیت کارآفرینی و ایجاد شغل جدید در اقتصاد، موضوعی می باشد که در سالهای اخیر مورد توجه زیادی قرار گرفته است. به طور کلی اقتصاددانان کارآفرینی را از منظر سودمحوری، سرمایه گذاری و ریسک و دیدگاهی که از گسترش اقتصاد حمایت می کند، مورد توجه قرار داده اند، اما به نظر می رسد در یک جامعه مدرن نقش کارآفرینی فراتر از بعد اقتصادی است (Henry & et al., 2003).

به دلیل آرای گوناگون صاحب نظران در باب این مقوله، درک کامل موضوع کارآفرینی نیازمند داشتن دیدگاه میان رشته‌ای است، چرا که کارآفرینی برحسب توجه محققان رشته‌های مختلف از دیدگاههای اقتصادی، روانشناسی، جامعه‌شناسی و حتی تاریخی تعریف شده است و لذا در این تعریفها تفاوتها معایر و متناقضی به چشم می خورد. وجود این تفاوتها از سویی نشاندهنده گستردگی و اهمیت موضوع است که می تواند از زوایای مختلف مورد بررسی قرار گیرد و از سوی دیگر مبین پویایی موضوع می باشد که زمینه ارائه مدلها و نظریه‌های متفاوت را فراهم می آورد (احمدپور داریانی، ۱۳۸۰). نتایج تحقیقی در زمینه تعیین اهمیت کارآفرینی در آمریکای جنوبی نشان داد که بالای ۷۰ درصد کارهای برجسته گوناگون اقتصادی از طریق فعالیتهای کارآفرینانه انجام شده است (Macke, 2002).

درباره عوامل مؤثر بر کارآفرینی مطالعات متعددی صورت گرفته است که از جمله آنها می توان به مطالعه هووارد (Howard, 2004) اشاره نمود. در این پژوهش نتیجه گرفته شد که رابطه مستقیمی بین استقلال طلبی، ریسک پذیری، انگیزه پیشرفت، کنترل درونی و اعتماد به نفس و توانایی کارآفرینی افراد وجود دارد. خلاقیت و نوآوری و کارآفرینی لازم و ملزوم یکدیگرند به حدی که کارآفرینی بدون خلاقیت و نوآوری حاصلی ندارد (Drucker, 1998). در پژوهشهای دیگری مشخص شده است که کارآفرینان دارای مرکز کنترل درونی، ریسک پذیری و انگیزه پیشرفت هستند (Ahmad, 1985).

بررسیها نشان می دهند دو دسته از عوامل بیرونی و درونی در موفقیت کارآفرینان نقش دارند. از جمله عوامل بیرونی می توان به سیاستهای حمایتی دولت، موقعیت بازار، توانایی مالی و دانش و اطلاعات لازم اشاره نمود. عوامل درونی یا شخصی موفقیت کارآفرینان هم عبارتند از: مدیریت مالی، خصوصیات ویژه کارآفرین، فرایند تولید، توانایی رقابت در عرصه بازار (Lescevic, 2002). همچنین بررسی عوامل مؤثر در تشویق به فعالیتهای کارآفرینانه در میان کشاورزان نشان می دهد سه گروه عوامل یعنی ویژگیهای کشاورزان، وضعیت مزرعه یا واحد تولیدی و عوامل محیطی در این زمینه نقش دارند (Dabson, 2002).

نوروززاده و محرابی یگانه (۱۳۸۵) در پژوهش خود توسعه کارآفرینی در مراکز آموزش کشاورزی را یکی از روشهای کارآمد در افزایش بهره‌وری منابع انسانی در بخش کشاورزی دانسته‌اند. حیدری‌زاده (۱۳۸۲) در تحقیق خود ناهماهنگی بین نیاز بازار کار و مراکز آموزشی را از جمله مشکلات توسعه کارآفرینی می‌داند.

بررسی موانع کارآفرینی در بازار ایران نشان داد که وضعیت نامناسب مالی، فقدان مهارتهای مدیریتی و بازاریابی، نبود دانش حقوقی و فنی و مالی و حسابداری، کمبود سرمایه شخصی و مشکلات دریافت وام اصلی ترین موانع فرا روی کارآفرینان هستند (سعیدی‌نیا، ۱۳۸۰).

با توجه به اهمیت و جایگاه کارآفرینی - که از آن به عنوان موتور تحول اقتصاد و فرهنگ جامعه نام برده می شود - توسعه فرهنگ کارآفرینی و حمایت از کارآفرینان برای پیشرفت و ایجاد اشتغال امری ضروری به نظر می رسد. در بخش کشاورزی نیز که از آن

به‌عنوان محور توسعه یاد می‌شود، توجه به این امر می‌تواند اثربخش و مفید واقع گردد. سؤالی که در این زمینه مطرح می‌شود این است که چگونه می‌توان روحیه کارآفرینی را تقویت نمود؟ در پاسخ به این سؤال باید نقش نهادهای دولتی را در نظر گرفت. هرچند کارآفرینان ریسک‌پذیر و خواهان تلاش در شرایط عدم اطمینان نسبی هستند، ولی دولت با به کارگیری ابزارهای حمایتی از جمله ایجاد تعاونیها و تشویق مالی کارآفرینان می‌تواند مشوق عمده‌ای برای آنان باشد. بر همین اساس هدف این مقاله بررسی عوامل مؤثر بر موفقیت کارآفرینان بخش کشاورزی و تعیین راهکارهایی برای حمایت از کارآفرینان و توسعه کارآفرینی در بخش کشاورزی است.

روش تحقیق

این تحقیق از نظر ماهیت، از نوع پژوهشهای کمی و از نظر درجه کنترل متغیرها و قابلیت تعمیم، از نوع تحقیق پیمایشی و به لحاظ اهداف از نوع تحقیقات کاربردی محسوب می‌شود. به منظور دستیابی به اهداف تعیین‌شده از طریق تعیین شاخصها و زمینه‌های کارآفرینی، از تکنیکهای رهیافت ارزیابی مشارکت روستایی^۱ به صورت برگزاری جلسات مشارکتی با کارشناسان ترویج مراکز خدمات کشاورزی و تعدادی از کارآفرینان شاخص استان استفاده گردید. با توجه به شاخصهای در نظر گرفته شده، پرسشنامه‌ای به منظور شناسایی و جمع‌آوری اطلاعات از کارآفرینان بخش کشاورزی استان با توجه به اهداف و سؤالات تحقیق و نتایج حاصل از برگزاری جلسات تدوین شد. برای تعیین اعتبار پرسشنامه، آزمون راهنما^۲ توسط ۱۵ نفر از کشاورزان پیشرو انجام و با استفاده از نرم افزار SPSS، ضریب آلفای کرونباخ برای کل پرسشهای نگرشی و تک تک پرسشها محاسبه شد. نتایج به دست آمده نشان داد که ضریب آلفای کرونباخ برای کل پرسشها ۰/۸۷ می‌باشد که برای تحقیق فوق قابل قبول بوده است. پس از جمع‌آوری اطلاعات از طریق پرسشنامه، داده‌های به دست آمده پس

1. Participatory Rural Appraisal (PRA)
2. pilot test

از کد گذاری، از طریق نرم افزار SPSS و با استفاده از روشهای آماری توصیفی و تحلیلی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

نتایج و بحث

ویژگیهای فردی

میانگین سنی پاسخگویان ۴۱/۹ سال بوده و جوانترین و پیرترین پاسخگو به ترتیب ۲۵ سال و ۶۵ سال سن داشته اند. از نظر وضعیت تأهل، ۹۱/۵ درصد پاسخگویان متأهل و تنها ۸/۵ درصد مجرد بوده اند. محل تولد ۲۸/۷ درصد از پاسخگویان روستا و ۷۱/۳ درصد شهر بوده است. توزیع پاسخگویان بر حسب میزان تحصیلات در جدول ۱ ملاحظه می شود.

جدول ۱. توزیع پاسخگویان بر حسب میزان تحصیلات (n = ۹۴)

میزان تحصیلات	درصد فراوانی	فراوانی تجمعی
ابتدایی	۱۱/۲	۱۱/۲
سیکل	۴/۱	۱۵/۳
دیپلم	۱۹/۴	۳۴/۷
فوق دیپلم	۱۵/۳	۵۰
لیسانس	۴۵/۹	۹۵/۹
بالتر از لیسانس	۴/۱	۱۰۰
کل	۱۰۰	-

مأخذ: یافته های تحقیق

با توجه به داده های جدول ۱ مشاهده می شود نیمی از کارآفرینان، تحصیلات ابتدایی تا فوق دیپلم و نیمی دیگر تحصیلات در حد لیسانس و بالاتر داشتند. ۸۱/۶ درصد از پاسخگویان سرپرست خانوار بوده و تنها ۱۸/۴ درصد سرپرست خانوار نبوده اند. نتایج به دست آمده نشان می دهد متوسط هزینه ماهانه خانوار ۱۴۵ هزار تومان و

متوسط درآمد ماهانه پاسخگویان ۲۱۵ هزار تومان با انحراف معیار ۸۵۰ هزار تومان بوده است که این مسئله اختلاف درآمدی زیاد بین پاسخگویان را نشان می دهد.

عوامل مؤثر بر موفقیت کارآفرینان

عوامل مؤثر بر موفقیت کارآفرینان با استفاده از نتایج مطالعات صورت گرفته قبلی و ویژگیهای کارآفرینان و همچنین نتایج مصاحبه های حضوری، با استفاده از ۱۴ سؤال و طیف لیکرت ۵ سطحی مورد سنجش قرار گرفت. نتایج به دست آمده در جدول ۲ آورده شده است. جدول ۲. عوامل مؤثر بر موفقیت کارآفرینان بخش کشاورزی استان زنجان از دید خودشان

(n = ۹۴)

عوامل مؤثر	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات
اعتماد به نفس	۴/۶۹	۰/۴۹	۰/۱۰
اخلاقیت و نوآوری	۴/۴۳	۰/۵۵	۰/۱۲
قدرت رقابت در عرصه بازار	۴/۲۷	۰/۶	۰/۱۴
خوش بینی یا مثبت اندیشی	۴/۴۷	۰/۶۴	۰/۱۴
شناسایی فرصتها	۴/۵۱	۰/۶۵	۰/۱۴
دانش و اطلاعات	۴/۵۵	۰/۷۵	۰/۱۶
مهارت در مدیریت مالی	۴/۲۸	۰/۸۱	۰/۱۹
توفیق طلبی	۴/۲۵	۰/۸۲	۰/۱۹
آشنایی با فرایند تولید	۴/۰۹	۰/۸۳	۰/۲۰
پذیرش مخاطرات معقول و معتدل به عنوان مهارت در عملکرد	۴/۰۳	۰/۹۳	۰/۲۳
داشتن سرمایه کافی	۳/۷۹	۰/۹۴	۰/۲۵
داشتن بینه مالی	۳/۷۶	۱	۰/۲۷
شروع و ادامه فعالیت در شرایط پیش بینی ناپذیر	۳/۳۱	۰/۹۷	۰/۲۹

مأخذ: یافته های تحقیق

توضیح: خیلی کم: ۱، کم: ۲، متوسط: ۳، زیاد: ۴، خیلی زیاد: ۵

نتایج جدول ۲ نشان می دهد مهمترین عوامل موفقیت کارآفرینان به ترتیب عبارتند از: اعتماد به نفس، اخلاقیت و نوآوری، قدرت رقابت در عرصه بازار، خوش بینی یا مثبت اندیشی،

شناسایی فرصتها، داشتن دانش و اطلاعات، مهارت در مدیریت مالی، توفیق طلبی بالا، آشنایی با فرایند تولید و پذیرش مخاطرات معقول و معتدل. همچنین مشخص شد از دید پاسخگویان عوامل داشتن سرمایه کافی و بنیه مالی در درجات بعدی اهمیت قرار دارند.

میزان آشنایی کارآفرینان از تسهیلات و خدمات ارائه شده بخش تعاون و دیگر بخشهای دولتی
با توجه به اینکه یکی از اهداف این تحقیق ارائه راهکارهایی برای حمایت از کارآفرینان از طریق تعاون بوده است، میزان آگاهی و شناخت پاسخگویان از زمینه‌های مرتبط با حمایت‌های اداره کل تعاون مورد بررسی و سنجش قرار گرفت. نتایج به دست آمده در این زمینه در جدول ۳ آمده است.

جدول ۳. میزان آشنایی و شناخت کارآفرینان از خدمات بخش تعاون (n = ۹۴)

ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	زمینه‌های آشنایی
۰/۳۲	۰/۹۲	۲/۸۴	مزایای تعاونیها در متشکل نمودن کارآفرینان
۰/۳۲	۰/۹۲	۲/۸۳	قوانین و مقررات مربوط به تشکیل تعاونیها
۰/۲۷	۰/۷۶	۲/۸۰	امتیازات و اولویتهای اختصاص داده شده به تولید کنندگان و کارآفرینان
۰/۲۹	۰/۸۲	۲/۷۹	منابع اعتباری و وامهای کم بهره
۰/۳۴	۰/۹۲	۲/۷۳	اهداف و چرایی تشکیل تعاونیها
۰/۳۸	۱	۲/۶۷	مشکلات تشکلهای تعاونی
۰/۳۶	۰/۹۶	۲/۶۴	نقش تعاونیها در تقویت کارآفرینی نسبت به تشکلهای دیگر

مأخذ: یافته‌های تحقیق

توضیح: خیلی کم: ۱، کم: ۲، متوسط: ۳، زیاد: ۴، خیلی زیاد: ۵

داده‌های جدول ۳ نشان می‌دهد میزان آگاهی و اطلاع پاسخگویان در تمامی زمینه‌های مورد سنجش پایین تر از حد متوسط قرار دارد و کمترین شناخت و آگاهی مربوط به نقش تعاونیها در تقویت کارآفرینی نسبت به تشکلهای دیگر می‌باشد.

حمایتهای مورد نیاز کارآفرینان

یکی از اهداف تحقیق حاضر پاسخ به این پرسش بوده که کارآفرینان برای موفقیت بیشتر و توسعه و گسترش فعالیتهای کارآفرینانه خود در چه زمینه‌هایی نیاز به حمایت و

پشتیبانی دارند. برای پاسخ به این سؤال زمینه‌ها و شاخصهای موفقیت کارآفرینان با توجه به نتایج مطالعات صورت گرفته و نتایج حاصل از جلسات برگزار شده تعیین گردید. زمینه‌ها و شاخصهای فوق از طریق ۱۱ سؤال مورد سنجش قرار گرفت. نتایج به دست آمده در این زمینه در جدول ۴ آورده شده است.

جدول ۴. حمایت‌های مورد نیاز کارآفرینان (n = ۹۴)

انواع حمایت	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات
جلوگیری از قانون شکنی، رانت خواری و رشوه خواری	۴/۸۳	۰/۴۷	۰/۱۰
جدیتر و اساسی تر نمودن رقابت در عرصه تولید	۴/۶۰	۰/۶۴	۰/۱۴
تأمین امکانات بیشتر برای کارآفرینان	۴/۵۵	۰/۵۴	۰/۱۲
مشارکت دادن کارآفرینان در فرایندهای اقتصادی و پررنگ تر کردن نقش آنها در توسعه	۴/۵۰	۰/۴۸	۰/۱۱
کمک در زمینه بازاریابی	۴/۴۸	۰/۵۳	۰/۱۲
فراهم آوردن امکان استفاده از بیمه برای آنها	۴/۴۸	۰/۶۷	۰/۱۵
جمع نمودن سرمایه‌های کوچک و برنامه ریزی و مدیریت آنها در راستای تولید	۴/۴۷	۰/۷۳	۰/۱۶
جلب اطمینان صاحبان سرمایه‌های کوچک	۴/۴۴	۰/۷۵	۰/۱۷
تأمین سود عادلانه برای کارآفرینان	۴/۴۰	۰/۹۵	۰/۲۲
فراهم کردن امکان مشارکت فعال کارآفرینان در عرصه فعالیتهای اجتماعی	۴/۱۸	۰/۷۶	۰/۱۸
تسهیل صادرات	۴/۱۰	۱/۲۵	۰/۳۰

مأخذ: یافته‌های تحقیق

توضیح: خیلی کم: ۱، کم: ۲، متوسط: ۳، زیاد: ۴، خیلی زیاد: ۵

اکثر قریب به اتفاق کارآفرینان نیاز خود به کلیه حمایت‌های مندرج در جدول ۴ را در سطح زیاد تا خیلی زیاد اعلام کرده‌اند.

تحلیل همبستگی و رگرسیون چندمتغیره عوامل مؤثر بر موفقیت کارآفرینان

برای تحلیل همبستگی بین متغیرهای مستقل و متغیر کارآفرینی با توجه به مقیاس سنجش متغیرهای شبه فاصله ای، از ضریب همبستگی پیرسون استفاده گردید که نتایج آن در جدول ۵ آورده شده است.

همان طور که در جدول ۵ مشاهده می شود، بین کارآفرینی و متغیرهای شناسایی فرصتها، مهارت در مدیریت مالی، توفیق طلبی، پذیرش مخاطرات معقول و معتدل به عنوان مهارت در عملکرد، خلاقیت و نوآوری، خوش بینی یا مثبت اندیشی، اعتماد به نفس و دانش و اطلاعات در سطح ۱ درصد ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین بین کارآفرینی و متغیرهای داشتن سرمایه کافی و آشنایی با فرایند تولید در سطح ۵ درصد ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد.

جدول ۵. ضرایب همبستگی به دست آمده بین متغیر کارآفرینی و متغیرهای مستقل

متغیرهای مستقل مورد بررسی	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معناداری
داشتن سرمایه کافی	۰/۲۲۳*	۰/۰۵
داشتن بینه مالی	۰/۱۴۰	۰/۲۲۲
دانش و اطلاعات	۰/۳۴۷**	۰/۰۰۲
مهارت در مدیریت مالی	۰/۳۲۱**	۰/۰۰۴
آشنایی با فرایند تولید	۰/۲۸۵*	۰/۰۱۷
قدرت رقابت در عرصه بازار	۰/۱۹۵	۰/۰۹۶
توفیق طلبی	۰/۵۵۲**	۰/۰۰
پذیرش مخاطرات معقول و معتدل به عنوان مهارت در عملکرد	۰/۵۶۹**	۰/۰۰
شروع و ادامه فعالیت در شرایط پیش بینی ناپذیر	۰/۰۱۵	۰/۹۰۲
خلاقیت و نوآوری	۰/۳۷۹**	۰/۰۰۱
خوش بینی یا تفکر مثبت اندیشی	۰/۶۱۹**	۰/۰۰
اعتماد به نفس	۰/۴۸۵**	۰/۰۰
شناسایی فرصتها	۰/۳۱۷**	۰/۰۰۵

*: معناداری در سطح ۵ درصد و **: معناداری در سطح ۱ درصد

به منظور پیش بینی آثاری که هریک از متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته یعنی کارآفرینی می گذارند، تجزیه و تحلیل رگرسیون با استفاده از روش گام به گام مورد استفاده قرار گرفت. پس از ورود متغیرهایی که در تحلیل همبستگی معیندار شده بودند، تحلیل رگرسیون تا چهار گام پیش رفت. در گام اول متغیر دانش و اطلاعات، در گام دوم متغیرهای دانش و اطلاعات و خوش بینی یا مثبت اندیشی، در گام سوم متغیرهای دانش و اطلاعات، خوش بینی یا مثبت اندیشی و مهارت در مدیریت مالی و در گام چهارم متغیرهای دانش و اطلاعات، خوش بینی یا مثبت اندیشی، مهارت در مدیریت مالی و اعتماد به نفس وارد معادله شدند. ضریب همبستگی چندگانه در گام چهارم برابر ۰/۷۵۲ و ضریب تعیین تعدیل شده معادل ۰/۵۳۷ به دست آمد. به بیان دیگر می توان گفت متغیرهای دانش و اطلاعات، خوش بینی یا مثبت اندیشی، مهارت در مدیریت مالی و اعتماد به نفس ۵۳/۷ درصد کارآفرینی را پیش بینی می کنند (جدول ۶).

جدول ۶. تحلیل رگرسیون چندمتغیره گام به گام برای کارآفرینی توسط متغیرهای مستقل

متغیرهای مستقل	ضریب غیر استاندارد B	ضریب استاندارد β	آماره t	سطح معناداری
دانش و اطلاعات	۰/۲۲۲	۰/۷۴۸	۷/۱۱۴	۰
خوش بینی یا مثبت اندیشی	۰/۱۹۵	۰/۲۵۰	۲/۰۱۲	۰/۰۴۹
مهارت در مدیریت مالی	۰/۱۳۲	۰/۴۷۱	۳/۸۱۶	۰/۰۰
اعتماد به نفس	۰/۲۱۶	۰/۴۴۷	۳/۰۶۰	۰/۰۰۳
عرض از مبدأ (a)	۰/۶۹۵		۲/۳۷۴	
$F=۰/۰۰$ سطح معناداری				
$\bar{R}^2=۰/۵۳۷$				
		$F=۱۹/۸۲$		
		$R=۰/۷۵۲$		

با توجه به نتایج جدول ۶، معادله رگرسیونی برابر است با:

$$Y=۰/۶۹۵+۰/۲۲۲ X_1+۰/۱۹۵ X_2+۰/۱۳۲ X_3+۰/۲۱۶ X_4$$

(X_1 : دانش و اطلاعات، X_2 : خوش بینی یا مثبت اندیشی، X_3 : مهارت در مدیریت مالی و X_4 : اعتماد به نفس)

نتیجه گیری و پیشنهاد

با توجه به نتایج به دست آمده در زمینه عوامل مؤثر بر موفقیت کارآفرینی می توان استنباط نمود که موفقیت در کارآفرینی بیشتر به ویژگیهای درونی و یا به عبارت بهتر به عوامل درونی اکتسابی بستگی دارد تا عوامل محیطی مانند داشتن سرمایه و بنیه مالی بالا. این یافته با مطالعات هووارد (۲۰۰۴)، دراگر (۱۹۹۸) و احمد (۱۹۸۵) مطابقت دارد. لذا پیشنهاد می گردد نسبت به تقویت کارآفرینی از طریق برگزاری دوره های آموزشی در مقاطع مختلف تحصیلی اقدام گردد.

نتایج نشان داد میزان آشنایی کارآفرینان مورد مطالعه با ویژگیها و خدمات بخش تعاون پایین تر از حد متوسط قرار دارد. با عنایت به اینکه گروه مورد بررسی جزو افراد پیشرو و موفق در بخش کشاورزی و به طبع دارای ارتباطات زیادی با ادارات و بخشهای دولتی بودند، می توان استنباط نمود میزان آگاهی و شناخت اغلب آنها به ویژه تحصیلکردگان، از تعاون کم بوده است. لذا پیشنهاد می گردد نسبت به افزایش شناخت و آگاهی کارآفرینان و قشرهای مختلف بخش کشاورزی از تعاون و خدمات آن از راه رسانه های گروهی (رادیو، تلویزیون و روزنامه ها) و برگزاری همایشها و سخنرانیها در محافل روستایی و کشاورزی و انتشار و توزیع نشریات اقدام شود.

با توجه به نتایج به دست آمده در مورد حمایتهای مورد نیاز کارآفرینان، پیشنهاد می شود یک تعاونی تحت عنوان «تعاونی کارآفرینان بخش کشاورزی استان زنجان» با هدف پشتیبانی از کارآفرینی و کارآفرینان تشکیل گردد.

سیاسگزاری

بدینوسیله از اداره کل تعاون استان زنجان که هزینه اجرای این طرح پژوهشی را تأمین نمود، تشکر و قدردانی می‌گردد.

منابع

۱. احمدپور داریانی، محمود (۱۳۸۰)، کارآفرینی (تعاریف، نظریات، الگوها)، انتشارات پردیس، تهران.
۲. حیدری‌زاده، مجید (۱۳۸۲)، وضعیت اشتغال اعضای سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی استان کرمان در راستای بازنگری برنامه‌ریزی آموزشی، فصلنامه نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی، شماره ۲، ۱۳۸۴.
۳. سعیدی نیا، حمید رضا (۱۳۸۰)، تبیین و ارائه الگوی مناسب از علل توفیق کارآفرینان بازار ایران، رساله دکتری، دانشگاه آزاد اسلامی (منتشر نشده)، واحد علوم و تحقیقات.
۴. نوروززاده و مهرابی یگانه (۱۳۸۵)، مراکز آموزش عالی علمی کاربردی کارآفرین با تأکید بر بخش کشاورزی، فصلنامه آموزش و سازندگی، وزارت جهاد کشاورزی، شماره ۱، بهار ۸۵.
5. Ahmad, S. U. (1985), Risk- taking personality, focus on control and entrepreneurship; personality and individual difference, Vol. 6, pp. 781-782.
6. Dabson, B. (2002), Supporting rural entrepreneurship, Available [on line] at: www.kc.frb.org/Publicat/Exploring/RC01Dabs.pdf
7. Drucker, P. (1998), Innovation and Entrepreneurship, revised, ed., Butterworth Heinemann, Oxford.
8. Henry, C., F. Hill & C. Leitch (2003), entrepreneurship education and training. London, Ashgate Publishing Limited.

9.Howard, S. (2004), Developing entrepreneurial potential in Youth: The Effects of Entrepreneurial Education and Venture Creation, University of South Florida Repot, pp.3-17.

10.Lescevic, M. (2002), Rural Entrepreneurship success determinants. Available[online] at:www.kc.frb.org/PUBLICAT/MainStreets03/RC03_Dabson.pdf

11.Macke, D. (2002), Entrepreneurship in rural America southern, Rural Development Center's Quarterly Newsletter, Available [on line] at: www.ruraleship.org/content/pdf/Article-SRRD%20Center.pdf

